

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

УДК 001+159.9 (063)
ББК 72+88.4
З-41

Друкується за рішенням Вченої ради соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30.06.2023 року).

Організаційний комітет:

О. В. Вдовіченко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

І. П. Кондратьєва – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії медичної та спеціальної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Т. М. Лазоренко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Актуальні проблеми практичної психології : збірн. наук. праць Всеукр. наук.-практич. інтернет конф. (19 травня 2023 року, м. Одеса). Одеса, 2023. 218 с.

В збірник увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів, яка присвячена актуальним проблемам практичної психологічної науки. Тематика наукових праць присвячена переважно теоретичним та практичним аспектам сучасної психологічної науки.

Для здобувачів, аспірантів, молодих науковців психологічних та педагогічних вузів.

- підтримка впевненості батьків у можливостях дитини;
- зниження емоційного дискомфорту у зв'язку з проблемами дитини;
- навчання батьків конструктивному вирішенню актуальних завдань, пов'язаних з психотравмуючими ситуаціями, з якими зіштовхується дитина у процесі засвоєння знань та спілкування в соціальному оточенні.

Література

1. Борова Л.П. Соціально-психологічна допомога сім'ям, які мають тяжко хворих дітей. *Соціально-педагогічна робота*. 1998. № 6. С. 59-63.
2. Горещька О. Психологічні особливості ставлення батьків до дітей з особливими потребами. *Освіта регіон*. 2013. № 2.
3. Пінюгіна К. Психологічна характеристика особистості батьків, які мають дітей з особливостями психофізичного розвитку. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1 (81).
4. Смірнова Є. Р. Толерантність як принцип ставлення до дітей з обмеженими можливостями. *Вісник психосоціальної та корекційно-реабілітаційної роботи*. 1997. № 2. С. 51-56.
5. Солнцева В. А. Психологічні особливості батьків дітей з обмеженими можливостями здоров'я
 URL:<http://%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5/psikhologicheskie-osobennosti-roditeley-detey-s-ogranichennymi-vozmozhnostyami-zdorovya/>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ОБМАНУ У ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Косьянова О. Ю., Белінська В. А.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Постановка проблеми та аналіз публікацій з теми дослідження.

Питання правди та обману складні та неоднозначні. Часто ми говоримо неправду з ввічливості та тактовності – дякуємо за подарунки, які не подобаються, посміхаємося людям, які нам неприємні, хвалимо господиню за страви, які нам не до смаку, питаємо «як справи?» у людей, які нам зовсім нецікаві. Ми прощаємо дітям хитрощі та вигадки та охоче граємо з ними в ці ігри. Іноді брехня може стати єдиним способом захисту себе та іншої особи, конфіденційності та особистого життя. Мотивів у обману може бути безліч. Але чому брешуть діти?

У психічному розвитку дітей з порушеним слухом виділяють дві (за І. М. Соловйовим) характерні закономірності. Перша з них полягає в тому, що через порушення слуху обсяг зовнішніх впливів на глуху дитину обмежений, взаємодія із середовищем збіднена, спілкування з оточуючими людьми ускладнено, у той час як необхідною умовою успішного психічного розвитку всякої дитини є значне зростання кількості, різноманітності й складності зовнішніх впливів. Внаслідок цього обмеження психічна діяльність такої дитини спрощується, реакції на зовнішні впливи стають менш складними й різноманітними, система міжфункціональної взаємодії змінена. Спостерігається нерівномірність у розвитку наочно–образного й словесно–логічного мислення (переважає перше);

письмова мова в обох формах – імпресивній (читання) і експресивній (письмо) – здобуває більшу роль у порівнянні з усною.

Друга закономірність – це відмінності в темпі психічного розвитку в дітей з порушеннями слуху в порівнянні з дітьми, які нормально чують. Шлях психічного розвитку дитини з порушеним слухом проходить у такий спосіб: розходження в психічній діяльності між дитиною, яка чує й глухою дитиною, незначні на початкових етапах онтогенезу, потім зростають протягом наступного часу. Так відбувається до певного етапу коли внаслідок систематичного сурдопедагогічного впливу розходження перестають наростати й навіть зменшуються. Чим кращі умови, тим швидше й значніше зближається розвиток дитини з порушеним слухом з розвитком дитини, яка нормально чує [1].

Відчуваючи потребу в спілкуванні з оточуючими, глухі користуються міміко–жестикуляторною мовою, тобто своєрідним засобом передачі інформації. Як певна база для розвитку мислення й засіб спілкування, міміко–жестикуляторна мова не може повністю замінити словесну мову – могутній фактор розвитку психіки дитини. Функції її в спілкуванні з людьми досить обмежені, тому що розуміти міміко–жестикуляторну мову й використовувати її для передачі своїх думок може лише одна людина, яка володіє системою її знаків. У спілкуванні глухих зі спеціально підготовленими людьми, які чують, використання міміко–жестикуляторної мови вкрай обмежене. Тому найважливішу роль у вихованні глухих дітей відіграє формування в них словесної мови.

Отже, провідним обмеженням осіб з порушеннями слуху є обмеження здатності до повноцінного спілкування, тому становлення міжособистісних відносин для даної категорії осіб і суспільства в цілому набуває особливого значення. Як зазначає Т. Г. Богданова, для формування у них міжособистісних відносин необхідне створення спеціальних умов із сторони дорослих – батьків і педагогів, при цьому важливі два взаємопов'язаних процеса: з однієї сторони, необхідно, щоб діти засвоїли норми та правила поведінки, які необхідні при спілкуванні з іншими людьми, з другої сторони, слід навчити їх розпізнавати особистісні якості, виконання чи невиконання норм і правил в реальному процесі спілкування, надавати їм оцінку [1].

Проблеми соціально–психологічної адаптації глухих осіб до оточуючого середовища, можуть спричинити появу вторинних дефектів.

Так, це призводить до появи у них таких особистісних рис, як ригідність, егоцентризм. Для них характерна відсутність внутрішнього контролю, емоційна незрілість, імпульсивність, сугестивність, більш високий рівень агресивності в поведінці, менше, чим у здорових людей виражене прагнення до співпраці. При цьому у жінок з порушеннями слуху відмічається більша, ніж у чоловіків, емоційна стабільність, кмітливність, сумлінність, менша, чим у них, підозрілість, наполегливість, схильність до ризику.

Розглядаючи медико–психологічні аспекти людей з обмеженими можливостями, В. Д. Менделевич звертає увагу на те, що у пацієнтів з порушеннями слуху частіше зустрічаються вразливість, підвищена тривожність.

Вони стають підозрілими, сором'язливими, намагаються приховати свій дефект (посилання на В. Д. Менделевич).

Незважаючи на серйозний та різноплановий негативний вплив глухоти й туговухості на розвиток дитини, навіть при найтяжчих ураженнях слухової функції, але при збереженому інтелекті, можливості всебічного розвитку особистості дітей із порушеннями слуху необмежені. Під впливом соціальних факторів (головним чином спеціального навчання), виявляючи наполегливість у подоланні труднощів, викликаних дефектом, люди зі стійкими порушеннями слуху досягають значних успіхів у різних сферах виробничої і суспільної діяльності, в реалізації своїх творчих здібностей.

Таким чином, у формуванні повноцінної, всебічно розвиненої особистості з порушеннями слуху важливе значення набуває позитивний вплив соціальних факторів, особливо в дитячому віці [1].

Мета роботи: дослідити особливостей прояву різних видів обману у дітей, що мають вади слуху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для дослідження цього питання нами було вирішено провести проєктивну методичку «Неіснуюча тварина» та відтворити констатуючий експеримент Пола Екмана в якому метою виступала перевірка чи будуть діти списувати на контрольній роботі.

Розглядаючи дослідження авторів, що займалися вивченням схильності до обману дітей, що мають різні психічні вади (В. Знаков, К. Соломон, Ж. Дюпре, П. Екман, О. Ліпманн, С. Саймон, К. Снайдер, Кан Лі та ін.) Ми вирішили спиратися на дослідження Пола Екмана.

Спираючись на книгу Пола Екмана «Чому брешуть діти» та на його дослідження представлені у ній, можна узагальнити, що діти брешуть у певних випадках:

1. Страх пониження та прагнення уникнути покарання, для отримання вигоди та захисту друзів.

2. Якщо дитина досить розумна, щоб вирішити завдання, не підглядаючи, він, швидше за все, не скористається готовим відповіддю. Дитина, досить кмітлива, щоб передбачити ризик викриття, теж, мабуть, обманювати не стане. Але якщо ризик невеликий або інтелект не потрібний для досягнення мети, хороші здібності не протидіють брехні.

3. Нечесність є частиною більш узагальненої особистісної особливості, характерною для дітей, схильних маніпулювати іншими людьми у своїх цілях. Така схильність до маніпулювання у деяких дітей виявляється приблизно 10 років.

4. Деякі діти, які страждають від нестачі батьківської уваги, обманюють частіше.

5. Вплив на дитину можуть зробити друзі, які брешуть і роблять непристойні вчинки, для приховування яких їм знову доводиться вводити в обману. Вплив однолітків найбільше у підлітковому віці. Цікаво, що при цьому грає ставлення хлопчика до свого батька. Ті підлітки, які шанують своїх батьків,

стійкіші до впливу товаришів. І обнадіює те, що в міру дорослішання більшість дітей вводять в оману дедалі менше.

Чи стане дитина брехати чи ні в якійсь конкретизації, залежить не тільки від перерахованих факторів, а й від особливостей самої ситуації. І тут грають роль як особливості дитини чи вплив сім'ї та друзів. Чи буде обманювати дитина, залежить також від того, що поставлено на карту [2, 3].

Наприклад Кан Лі більше двох десятиліть вивчав, як і чому діти обманюють, але він і його співавтори стверджують, що навчитися обманювати підвищує когнітивні навички у маленьких дітей.

Учений стверджує, що обман – це нормальна складова дорослішання, крім того, що раніше дитина навчиться обманювати, то краще та є велика різниця між дітьми, які починають обманювати раніше, і дітьми, які починають робити це пізніше.

«Перші схильні мати кращі когнітивні здібності», – переконаний соавтор дослідження, професор Інституту досліджень освіти Онтаріо Кан Лі [4].

У експерименті, яке провів Лі разом із колегами із Китаю, Сінгапуру та США, взяли участь 42 дитини дошкільного віку.

Спочатку усі ці діти спочатку не показати спроможності обманювати. Їх розділили на дві групи з однаковою кількістю хлопчиків і дівчаток, середній вік яких – півтора року. Через 4 дні вони грали в гру, під час якої мали заховати цукерку від дорослої людини в одній руці. А дорослий мав вибрати ту руку, на яку вказувала дитина. Якщо дитині вдавалося обманути дорослого, цукерка залишалася їй.

Одну групу дітей навчили, як обманювати, щоб перемагати, тоді як іншу – ні. Після цього всі діти пройшли стандартизовані тести для вимірювання самоконтролю та теорії мислення – здатність розуміти наміри та довіру інших людей.

Саме ті діти, яких навчили обманювати, у тестах перевершили іншу групу. "За кілька днів навчання маленькі діти швидко навчилися обманювати та одразу ж отримали від цього когнітивні навички", – йдеться у дослідженні.

Ці висновки доводять, що навіть зовні негативна соціальна поведінка людей може мати когнітивні переваги. Така поведінка вимагає досягнення цілей, вирішення проблем, відстеження психічного стану інших людей та перспектив.

За словами Лі, для того, щоб обманювати, потрібно володіти самоконтролем та теорією мислення. Саме ці когнітивні навички потрібні для того, щоб вижити у суспільстві.

Можна зробити висновок, що прояв брехні у дитячому віці має свої специфічні особливості які недостатньо усвідомлюються ними, а велика безпосередність у психічній поведінці не завжди дозволяє визначити її ознаки. У цьому аспекті ще більш складним її прояв у дітей з вадами слуху [4].

Спираючись на психологічну концепцію школи Л. Виготського, його учениця Р. Боскіс провела обстеження особливостей розвитку дітей з вадами слуху. Результати лягли в основу створеної нею педагогічної класифікації дітей з вадами слуху. Нею виділені дві основні категорії дітей з вадами слуху: глухі і

слабочуючі. До категорії глухих відносяться ті діти, для яких у результаті вродженої чи набутої у ранньому віці глухоти неможливе самостійне оволодіння мовою. До категорії слабочуючих відносяться діти, у яких понижений слух, але на його основі можливий самостійний розвиток мови.

Спостерігається пряма залежність розвитку мови від ступеня зниження слуху. Великий вплив на мовний розвиток має час зниження слухової функції, в залежності від чого знаходиться і рівень розвитку мови. Чим старшою дитина втратить слух, тим краще мовлення в неї зберігається.

Відомий вчений-дефектолог Р.М.Боскіс виділила серед слабочуючих дітей дві групи:

1) слабочуючі, що мають розвинене мовлення з невеликими недоліками (відхилення в граматичній побудові мови, помилки при письмі і вимові);

2) слабочуючі з глибоким недорозвитком мови (вживання окремих слів, коротких фраз з неправильною їх побудовою) [5].

Отже, до категорії слабочуючих відносяться діти, у яких обмежені можливості сприймання мови на слух. Ці обмеження можуть бути різними: від сприймання шепітної мови до різкого зниження слуху на сприймання мовлення.

Порушення слухової функції призводить до того, що в мовленнєвій діяльності дітей наявні специфічні особливості. Функціонування механізмів, які уможливають сприймання мовленнєвих звуків, ускладнене, з одного боку, розладом слухової функції, а з іншого боку, вторинним дефектом – недорозвитком мовлення дитини. Недосконалість слухової функції не тільки ускладнює сприйняття звукових сигналів з довкілля, а й негативно впливає на розрізнення звуків мовлення за їх фізичними та акустичними ознаками. Ускладнюється процес формування звукових образів слів, їх впізнання, а відтак погано засвоюється семантика слів.

Спостерігається неточність сформованих словесних значень, їх недостатня диференційованість, характерне розширення або звуження значень, їх змішування або заміна.

Виявлена кількісна обмеженість словникового запасу. Відмічається недостатнє розуміння зверненого до дитини усного мовлення, а також писемного, як на рівні окремих слів, так і словосполучень, речень, текстів.

Неточність сприймання початкової префіксальної, кінцевої суфіксальної частини слова та його закінчення, які у більшості випадків перебувають в ненаголошеній позиції, призводить до порушення граматичної сторони мовленнєвого розвитку і проявляється в аграматизмах на письмі та при усному мовленні. Відчувається специфічне неправильне ритміко-інтонаційне оформлення мовлення, що виявляється у недотриманні питальної, окличної інтонації, логічних та словесних наголосів, монотонному або скандованому промовлянні. Дитина зі зниженим слухом засвоює значення слів у триваліші строки, ніж їхні ровесники з нормальних слухом. Слабочуючі рідко використовують зіставлення та порівняння об'єктів як засіб запам'ятовування. Зусилля спрямовують на те, щоб закарбувати образ, а не усвідомити його своєрідність [5].

Навчаючи та виховуючи слабочуючих дітей, вчителі розуміють, що вони мусять стати “творцями” звуку в нічній тиші, допомогти дітям, позбавлених природою слуху, спілкуватися, стати повноцінними членами суспільства, комфортно себе почувати в середовищі чуючих, забезпечити відповідну освіченість дитини, її адаптацію та інтеграцію в суспільстві.

І глухі діти, і підлітки вже в середньому й особливо шкільному віці, усвідомлюючи важливість оволодіння словесною мовою для спілкування з іншими та кращого виконання своєї основної діяльності – навчання, виявляють велике бажання навчитися добре говорити й зчитувати з губ інших, щоб краще розуміти їх (дослідження Ж. І. Шиф). Це позитивно відбивається на загальному розвитку особистості глухих, зокрема з точки зору виховання спроможності до подолання труднощів [6].

У багатьох глухих дітей спостерігаються порушення функцій вестибулярного апарату, що найчастіше виникають при набутому ураженні слухової функції.

Глухота (первинний дефект), будучи пов’язаною причинним зв’язком із німотою (вторинне порушення розвитку), призводить до ряду інших відхилень у психічному розвитку. Так, серйозні порушення словесної мови, а тим більше її повна відсутність, негативно впливають на зорове сприймання, на розвиток не тільки словесно–логічного, а й наочного мислення, а також на інші пізнавальні процеси.

Оскільки обсяг інформації, яку людина дістає із зовнішнього світу, в свідомості глухої дитини помітно звужений через неможливість впливати на нього словесною мовою, її реакції на зовнішні впливи примітивніші та недостатньо різнобічні. Тому тут можна говорити про просту затримку розвитку. Справді, система органів чуття, завдяки яким глухий школяр відчуває зовнішній вплив – сукупну інформацію, змінена. Внаслідок цього середовище впливає на його психіку в зовсім інших співвідношеннях: деякі види впливу–майже в тому самому обсязі, що й у тих, хто чує, другі – в меншому, треті – як зовсім незначні. Отже, в глухих компоненти психіки розвиваються в інших, порівняно з людьми з нормальним слухом, пропорціях.

Глухі діти відчувають труднощі при заміщенні предметів. Навіть предмет, функціонально придатний на роль замітника, не завжди використовується глухою дитиною. Якщо дорослий назвав олівець ложкою або кубик праскою і дитина погодилася так називати цей предмет, це ще зовсім не означає, що вона почне “їсти” олівцем або “гладити” кубиком. Слово (нова назва) для глухої дитини ще не диктує способу дії з предметом. Формально приймаючи нову назву предмета, запропоновану дорослим, глухі діти в ряді випадків діють не у відповідності з цією новою назвою предмета, а погодившись з його особливостями.

Для глухих дітей характерно, що в процесі оволодіння ігровою діяльністю їх дії стають більш розгорнутими, повними, наповненими подробицями, деталями. Так, годуючи ляльку, дитина вже не обмежується тим, що підносить

ложку до її рота. Попередньо вона наливає їжу з каструлі в тарілку, помішує їжу, дме на неї, щоб не обпекти ляльку, наливає добавку з каструлі і знову годує і т.п.

Оскільки глуха дитина відстає в розвитку уяви, вона не може творчо увійти в роль. У молодшому шкільному віці у дітей формується навчальна діяльність. Особливості становлення навчальної діяльності у глухих молодших школярів представлені в роботах Є. Речицької. За її даними, у глухих дітей спостерігаються всі види мотивів навчальної діяльності. Особливо значимою для глухих школярів є мотивація, пов'язана з отриманням високих оцінок. Під впливом навчання відбувається зростання ролі навчально-пізнавальної мотивації у глухих молодших школярів, до III–IV класу вона займає друге рангове місце.

У зв'язку з особливостями розумового розвитку глухих дітей, зокрема з відставанням у розвитку мислення й мовлення, значні труднощі спостерігаються у формуванні всіх навчальних дій. Один з істотних недоліків навчальної діяльності глухих дітей полягає в тому, що вони часто виконують такі навчальні дії, які диктуються прагненням задовольнити вимоги вчителя. У зв'язку з відставанням у розвитку основних розумових операцій у глухих дітей повільніше формуються навчальні дії: недорозвинення аналізу і синтезу призводить до труднощів перетворення умов завдання, недорозвинення абстракції – до труднощів моделювання виділеного відношення. Навчальні дії формуються на звуженій, недостатньо узагальненій основі, тому глухі діти відчують труднощі при перенесенні навчальних дій у нові умови, на нові навчальні завдання [6].

Виконані, як примі так і осередкові дослідження у цьому плані, нажаль, не дають чіткого уявлення про механізми даного явища. Досліджуючи це питання мною був відзначений дефіцит матеріалу щодо досліджень прояву брехні у дітей з вадами слуху.

Виходячи з вищеописаних особливостей дітей з вадами слуху ми не могли застосовувати емпіричні методи дослідження, такі як тестові завдання. А також я погоджуюсь з висновками Річарда Лап'єра (парадокс Лап'єра), що людина може відповідати на тести не зовсім чесно і «підтягувати» результат під бажаний [7].

Для дослідження цього питання нами було вирішено провести проєктивну методику «Неіснуюча тварина» та відтворити констатуючий експеримент Пола Екмана та перевірити чи будуть діти списувати на контрольній роботі.

Інструкція до методики «Неіснуюча тварина» була подана дітям в класичному варіанті. Учням було запропоновано намалювати неіснуючу тварину. Яку вони не бачили у житті, кіно або мультфільмах та відповісти на декілька запитано стосовно малюнка.

Запитання:

- 1) Яке ім'я у тварини?
- 2) Що тварина їсть?
- 3) Яка вона за характером (добра чи зла) ?
- 4) Де тварина мешкає?

5) Чи є у тварини друзі ? Вороги?

6) Що хоче тварина ? Чого хоче дитина, яка малювала?

За допомогою цієї методики можна досліджувати загальні особливості особистості дитини, агресивність, труднощі у спілкуванні. Методика може допомогти зрозуміти внутрішній світ дитини, те як вона сприймає оточуюче середовище [8].

Також задля досягнення поставлених задач нашого дослідження було вирішено провести відтворюючий експеримент. Подивитися чи будуть діти списувати на контрольній роботі, якщо вчитель заборонить і скаже, що якщо діти будуть списувати – це негативно вплине на їх оцінку у семестрі. Для проведення цього експерименту було залучено учнів спеціальної школи для дітей з вадами слуху.

Експеримент проходив у кожному класі на уроці математики. Вчитель роздав завдання сказав, що це схоже на ті завдання, які вони проходили раніше, але наголосив на тому, що учням потрібно зробити завдання самостійно для перевірки засвоєних знань, та якщо дитина буде списувати – вона автоматично поставе плоху оцінку і це вплине на оцінку в семестрі.

Коли діти почали писати, до класу заходив завуч та просив вчителя зайти до неї на декілька хвилин. Вчитель виходив, та ще раз наголошував на тому, що списувати неможна.

Узагальнюючи отримані дані за дослідженням «Чи будуть діти списувати на контрольній роботі», ми зробили детальну інтерпретацію та подальший аналіз отриманих результатів у Таблиці 1.

Таблиця 1.

**Зведена таблиця результатів констатуючого експерименту
«Чи будуть діти списувати під час контрольної роботи»**

	Рівень інтелекту	Батьки дитини глухі\чують	Списував або писав сам
Учень 1	Високий	Глухі батьки	Не списував
Учень 2	Низький	Глухі батьки	Не списував
Учень 3	Високий	Глухі батьки	Не списував
Учень 4	Високий	Глухі батьки	Не списував
Учень 5	Середній	Батькичують	Не списував
Учень 6	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 7	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 8	Низький	Батькичують	Не списував
Учень 9	Низький	Батькичують	Не списував
Учень 10	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 11	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 12	Високий	Глухі батьки	Не списував
Учень 13	Високий	Батькичують	Не списував
Учень 14	Низький	Батькичують	Не списував

Учень 15	Середній	Глухі батьки	Списував
----------	----------	--------------	----------

Результати констатуючого експерименту «Чи будуть діти списувати під час контрольної роботи» підтвердили результати досліджень з книги Пола Екмана «Чому діти брешуть». Розумні діти не списували – так як не бачили в цьому сенсу, та списування могло вплинути на їх оцінку. Списували лише ті учні, які зазвичай вчиться не дуже добре, тобто можна зробити висновок, що їм нічого втрачати. Також не списували діти, які слабо вчиться і не знають звідки списати. Можна зробити висновок, що зазвичай списують діти, які вчиться середньо.

Чому одні діти брешуть частіше ніж інші? Треба звернути увагу на 3 критерії (як і у працях Пола Екмана) інтелект, проблеми з адаптацією до довкілля та особливості особистості.

Таблиця 2.

**Аналіз результатів констатуючого експерименту
«Чи будуть діти списувати під час контрольної роботи?»**

Інтелект	Кількість учнів	Відсоток, %	Списало учнів	Відсоток списування відносно групи, %
Високий	5	33.33	0	0
Середній	6	40.00	5	83,33
Низький	4	26.67	0	0
Сума	15	100	5	

Діти з високим рівнем інтелекту не списували на контрольній роботі, так як вони були здатні вирішити завдання самостійно. Діти з низьким інтелектом не списували на контрольній роботі, так як не знали звідки списати, що підтверджує дослідження Кана Лі, у дитини яка починає брехати раніше кращі розумові здібності, по результатам нашого експерименту ми бачимо, що списали лише діти з середнім рівнем інтелекту.

Таблиця 3.

Характеристика дітей, що обманули на контрольній роботі

	Рівень інтелекту	Батьки дитини глухі\чують	Списував або писав сам
Учень 6	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 7	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 10	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 11	Середній	Глухі батьки	Списував
Учень 15	Середній	Глухі батьки	Списував

Чому одні діти обманюють частіше ніж інші? Треба звернути увагу на 3 критерії (як і у працях Пола Екмана) інтелект, проблеми з адаптацією до довкілля та особливості особистості.

Але був один цікавий факт, усі діти, які списали були з повністю глухих сімей. Тобто вони більш пристосовані до життя у світі тиші і почувають себе

спокійно. Діти, які народилися у чуючих родинах не списували тому, що вони не знали звідки, тобто можна сказати, що такі діти менш пристосовані до життя у глухому світі. Чому? Такі діти не так добре розуміють мову жестів і їм складніше засвоювати матеріал, тому що мовою жестів з ними спілкуються лише у школі (друзі та вчителя). У тих, хто не списав так як не знав де, батьки вдома погано знають мову жестів, або не спілкуються їй зовсім.

У дітей з якими вдома не розмовляють мовою жестів спостерігається затримка у розвитку. Таким дітям дуже складно засвоювати матеріал шкільної програми, а також спілкуватися з однолітками.

Учень 18 років не дуже добре розуміє мову жестів, та мав велику складність у наданні відповідей проєктивної методики «Неіснуюча тварина». Батьки цього учня встановили йому імплант, але реабілітація не пройшла вдало, у такому випадку дитина не чує і погано спілкується мовою жестів.

Ще один учень 18 років також має імплант, та із чуючої родини. Хлопець вдало пройшов реабілітацію, але також погано знає мову жестів. У класі цьому учню дуже складно так як однокласники не сприймають його за «свого».

Узагальнюючи поведінку всіх учнів під час проведення проєктивної методики «Неіснуюча тварина» можна сказати, що глухим дітям дуже складно біло придумати що малювати, хоча основним каналом сприйняття є візуальний і такі дітки мислять переважно образами.

Кожен з учнів потребував додаткового роз'яснення та прикладів як може виглядати тварина. Деякі учні не змогли придумати самостійно і починали змальовувати тварин з обкладинки зошита чи з інтернету. На запитання чому вони так роблять відповіли «Немає жодної ідеї, що можна намалювати, але хочу виконати завдання».

Висновки. Діти з вадами слуху обманюють з тих самих причин, що і чуючи, це підтвердив наш відтворений констатуючий експеримент.

На основі дослідження запропоновано певні психопрофілактичні рекомендації по її корегуванню. Найважливіше, що батьки можуть зробити у вихованні дитини, – побудувати стосунки на довірі. Якщо батьки часто обманюють дитину, часто змінюють свої рішення, не виконують обіцянки, то й від неї не варто чекати відвертості. До того ж надмірна жорстокість, часті суворі покарання, несправедливі звинувачення, підозри навчать тільки боятися, але не поважати. Виховання дитини, тем паче з вадами слуху – це дуже тяжка праця. Батькам слід спілкуватися з дитиною однією мовою, та віддавати на навчання у спеціальні установи, де працюють спеціалісти які зможуть допомогти дитині пристосуватися у світі тиші, а також поряд будуть такі ж самі діти, як і сама дитина, у цій ситуації дитина буде себе сприймати звичайною і їй буде просте побудувати довірливі стосунки з оточуючими.

Література:

1. Психологічні особливості пацієнтів з порушеннями слуху та зору. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/88805/psihologiya/psihologichni_osoblivosti_patsiyentiv_porushennyami_sluhu_zoru (дата звернення: 17.05.2023).
2. Пол Екман Чому діти брешуть. Київ: КМ–БУКС, 2018. 264 с.

3. Памела Мейер Як розпізнати брехню. Київ: КМ–БУКС, 2013. 318 с.
4. Українська правда Життя. Що раніше дитина починає обманювати, то краще – вчені. Українська правда Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/09/5/233020/> (дата звернення: 15.05.2023).
5. Жукова В.В, Таранченко О.М., Литовченко С.В. Дитина з порушенням слуху. Київ: Літера ЛТД, 2019. 56 с.
6. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія: Навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів. Академія, 2002. с. 203.
7. Парадокс Лап'єра.
URL: https://pidru4niki.com/16850303/psihologiya/paradoks_lapyera
8. Проективна методика «Неіснуюча тварина». Дитячий психолог.
URL: <https://dytpsyholog.com/2015/02/14/проективна-методика-неіснуюча-твари/>

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ВСТУПУ В ШКОЛУ

Жук А. М., Яцишина А. М.

*Одеський національний економічний університет
(м. Одеса, Україна)*

Проблема індивідуальних особливостей готовності дітей до вступу в школу полягає в тому, що кожна дитина має свої унікальні характеристики, які можуть вплинути на її готовність до навчання в школі. Ці особливості можуть бути пов'язані з рівнем розвитку мовлення, емоційної стабільності, пізнавальних здібностей, соціального середовища, звичок дитини та іншими чинниками. Недооцінка індивідуальних особливостей може призвести до того, що дитина буде відчувати стрес, незадоволення, несправедливість та інші проблеми, що можуть негативно вплинути на її успішність в майбутньому.

Метою теми є вивчення та аналіз індивідуальних різниць у готовності дітей до навчання в школі. Дослідження таких особливостей може допомогти виявити, які аспекти підготовки до школи є найбільш важливими для дитини, які вимоги можуть бути перебільшеними або недооціненими, і як підтримувати оптимальний розвиток дитини до моменту вступу до школи.

Індивідуальні особливості готовності дітей до вступу в школу є комплексним поняттям, яке включає в себе психологічний, фізичний та соціальний аспекти.

Психологічний аспект включає в себе розвиток когнітивних процесів, таких як мислення, пам'ять та увага, а також розвиток емоційної сфери дитини. За дослідженнями психологів, діти, які входять до школи з розвиненим когнітивним потенціалом, легше впораються з навчанням, а також мають більшу мотивацію до навчання та саморозвитку. До того ж, на думку багатьох дослідників, розвиток емоційної сфери дитини є одним з важливих факторів готовності до навчання в школі.

Фізичний аспект включає в себе загальний стан здоров'я дитини та її фізичну готовність до шкільного навчання. Згідно з дослідженнями, фізично здорові діти мають кращі результати в навчанні, а також мають більшу мотивацію до здорового способу життя та фізичних навичок.